

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาหาข้อเท็จจริง และสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ที่ทำให้คนหมู่บ้านในพื้นที่ได้ลุกขึ้นมารวมกลุ่มกันเพื่อปฏิบัติการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของตนเอง เมื่อรวมกลุ่มกันแล้วมีการปฏิบัติอย่างไร ผลของการปฏิบัติเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างในการปฏิบัติการอนุรักษ์ดังกล่าว จึงต้องแสวงหาแนวร่วมเพื่อรวมกลุ่มกับหมู่บ้านอื่น เมื่อรวมตัวกันเป็นเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงามแล้ว มีวิธีการปฏิบัติอย่างไรตามเงื่อนไข สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ใช้แนวคิดอะไรเข้ามาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยวิเคราะห์ จากการสอบถามในการจัดเวทีสาธารณะ การประชุมกลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึกแกนนำและผู้ประสานงาน ร่วมกับการพิจารณาจากการปฏิบัติของเครือข่ายว่าปฏิบัติเช่นไร การปฏิบัติเช่นนั้นได้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมแนวคิดอะไรบ้าง แล้วประมวลผลออกมาว่าเครือข่ายฯได้ใช้แนวคิดนั้นในการจัดการปัญหา ในการปฏิบัติการของเครือข่ายมีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร ปฏิบัติอย่างไร ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร และเมื่อเกิดปัญหาอุปสรรคขึ้นมาแล้วเครือข่ายฯได้แก้ไขอุปสรรคที่เกิดขึ้นมาอย่างไร จึงทำให้การปฏิบัติในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ประสบผลสำเร็จ เพื่อให้ได้คำตอบออกมาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการศึกษา ค้นคว้า จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

3.1 ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก

3.1.1 ประชากร จำนวน 22 คน

- กลุ่มแกนนำเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม จำนวน 11 คน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำของหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกเครือข่ายตั้งแต่ระยะก่อตั้งจนถึงระยะการพัฒนาเครือข่าย
- กลุ่มเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นายอำเภอเสริมงาม ป่าไม้อำเภอเสริมงาม หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสียง เทศบาลตำบลเสริมงาม จำนวน 5 คน

- กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านแม่ตำใต้ ตำบลทุ่งงาม บ้านกิ้วห้วยเบ็ก ตำบลเสริมกลาง บ้านแม่ตำ ตำบลเสริมซ้าย บ้านแม่ห้อม ตำบลเสริมขวา จำนวน 4 คน
- ผู้ประสานงานเครือข่าย 2 คน

3.1.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

- กลุ่มแกนนำเครือข่าย ได้แก่
 - 1) นายทองเงิน ตาถาวรธรรม (ลุงแก้ว) ประธานเครือข่าย
 - 2) นายอำนาจ ใจลังกา บ้านปางหัวทุ่ง แกนนำระยะก่อตั้ง
 - 3) นายจันทร์ดี ใจคำฟู บ้านแม่ห้อม แกนนำระยะก่อตั้ง
 - 4) นายถวิล แสงสุวรรณ บ้านปางหลวง แกนนำระยะขยายตัว
 - 5) นายศักดิ์ ปัญญา บ้านกิ้วห้วยเบ็ก แกนนำระยะก่อตั้ง
 - 6) นายรงค์ ดอกผู้ชาย บ้านโป่งน้ำร้อน แกนนำระยะก่อตั้ง
 - 7) นางอุบล พุเทพ บ้านนาจะลา แกนนำระยะก่อตั้ง
 - 8) นายน้อย ปาเมืองมูล บ้านนาจะลา แกนนำระยะก่อตั้ง
 - 9) นายทุน วรรณมาลา บ้านนาจะลา แกนนำระยะก่อตั้ง
 - 10) นางยุพิน ยะหัวฝาย บ้านดงหนองจอก แกนนำระยะก่อตั้ง
 - 11) นายทองภพ อินตะจักร บ้านแม่กืด แกนนำระยะพัฒนาเครือข่าย
- กลุ่มเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง
 - 1) นายอำเภอเสริมงาม
 - 2) ป่าไม้อำเภอเสริมงาม
 - 3) หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม
 - 4) หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสียง
 - 5) เทศบาลตำบลเสริมงาม
- กลุ่มแกนนำหมู่บ้าน
 - 1) นายทอง ยะลือ ผู้ใหญ่บ้านแม่ตำใต้
 - 2) นายบุญจันทร์ คำลือ ผู้ใหญ่บ้านกิ้วห้วยเบ็ก
 - 3) นายจักริน แสงแก้ว ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแม่เสียง
 - 4) นายศักดิ์ ใจคำฟู ผู้ใหญ่บ้านแม่ห้อม
- ผู้ประสานงานเครือข่าย 2 คน คือนายเทพ เชียงแก้ว และนางสาวศิราณี อินธิมา

3.2 วิธีการเก็บข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลนั้นผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิ และ ข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อให้ได้ข้อมูลในด้านเงื่อนไข และการขยายตัวของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม ซึ่งมีการเก็บข้อมูลดังนี้

- ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่ไปสำรวจพื้นที่โดยตรง เพื่อศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ต่างๆไป สภาพสังคม เศรษฐกิจ ประเพณี วัฒนธรรม สภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อำเภอเสริมงาม และการเข้าร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ได้แก่

- ร่วมเป็นวิทยากรการจัดเวทีสัมมนาสิทธิชุมชน บทบาทสมาชิก อบต. สตรี และเยาวชนกับการจัดการทรัพยากร 19 ธันวาคม 2547

- ร่วมการสืบชะตาป่าบ้านแม่เลี้ยง วันที่ 27 มีนาคม 2548 และที่บ้านดงหนองจอก วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2549

- ร่วมประชุมประจำเดือนของเครือข่าย ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2548 – 2550

- ร่วมประชุมเวทีสาธารณะในการถอดองค์ความรู้การจัดการป่าโดยองค์กรชุมชน และศึกษาประวัติความเคลื่อนไหวภาคประชาชนจากอดีตถึงการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม ในวันที่ 15 มกราคม 2549 ณ น้ำตกแม่หอม ตำบลเสริมขวา อำเภอเสริมงาม

- ร่วมจัดกิจกรรมการอบรมเยาวชนในหลักสูตรทายาทสืบสานงานรักษ์ป่า 7-8 เมษายน 2549 ณ ศูนย์การเรียนรู้ บ้านโป่งน้ำร้อน และวันที่ 6-7 พฤษภาคม 2549 ณ ศูนย์ศิลปาชีพบ้านแม่คำ

- จัดเวทีประชุมกลุ่ม จำนวน 5 ครั้ง

1) จัดเวทีประชุมกลุ่มแกนนำเครือข่ายและผู้ประสานงานเครือข่าย ในวันที่ 29 กรกฎาคม 2549 เวลา 10.00 – 12.00 น. ณ สำนักงานเครือข่ายป่าชุมชนอำเภอเสริมงาม

2) จัดเวทีประชุมกลุ่มแกนนำเครือข่ายและผู้ประสานงานเครือข่าย ในวันที่ 28 สิงหาคม 2549 เวลา 13.00 – 16.00 น. ณ ศาลาประชาคม อำเภอเสริมงาม

3) จัดเวทีประชุมกลุ่มแกนนำเครือข่ายและผู้ประสานงานเครือข่าย ในวันที่ 14 มกราคม 2550 เวลา 10.00 – 12.00 น. ณ ศาลาเนกประสงค์บ้านดงหนองจอก

4) จัดเวทีประชุมกลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้นำชุมชน ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2550 เวลา 10.00-12.00 น. ณ ศาลาประชาคมอำเภอเสริมงาม

5) จัดประชุมกลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน และแกนนำ
เครือข่าย ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2550 เวลา 13.00 – 16.00 น. ณ ศาลาประชาคมอำเภอเสริมงาม

- ร่วมจัดกิจกรรมการอบรมให้ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่า
วันที่ 28 สิงหาคม 2549 เวลา 09.00 – 12.00 น. ณ ศาลาประชาคม อำเภอเสริมงาม

- ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารขององค์กร และ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอเสริมงาม ได้แก่

- เอกสารรายงานสรุปผลการดำเนินงานประจำปี 2542 -2549 ของหน่วยจัดการต้น
น้ำแม่เสริม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

- เอกสารแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอำเภอแบบบูรณาการประจำปีงบประมาณ
2547-2549 ของอำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง 2546

- เอกสารบรรยายสรุปอำเภอเสริมงามปี 2549

- เอกสารแผนพัฒนาตำบลของอบต.เสริมซ้าย เสริมขวา และเสริมกลาง ตั้งแต่ปี
2545-2550

- เอกสารรายงานความก้าวหน้าโครงการพัฒนาลุ่มน้ำอำเภอเสริมงาม จังหวัด
ลำปาง ครั้งที่ 1 – 3 เดือน ตุลาคม 2547 – มีนาคม 2549

- เอกสาร โครงการบ้านจุ่มเมืองเย็น : บทเรียนการจัดการป่าชุมชนบ้านโป่งน้ำร้อน
2547

- เอกสารบทเรียน ประสบการณ์ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
โดยองค์กรชุมชน ของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม 2549

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือวิจัยหลายชนิด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง โดยครั้งแรกผู้วิจัยศึกษา
ข้อมูลจากการจัดเวทีสาธารณะในการถอดองค์ความรู้ในการจัดการป่าชุมชน และประวัติการ
เคลื่อนไหวภาคประชาชนของเครือข่ายฯ และได้ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อให้ได้ข้อมูล
เชิงลึก กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขยายประเด็นที่ได้จากการจัดเวทีสาธารณะให้ได้ข้อมูลชัดเจนมากยิ่งขึ้น
จากนั้นผู้วิจัยได้อาศัยเวทีในการประชุมประจำเดือนของเครือข่ายในการสนทนากลุ่ม พร้อมกันนั้น
ได้ให้สมาชิกเครือข่ายได้ร่วมรับฟังด้วย หากมีข้อมูลไม่ตรงกัน ก็จะได้ร่วมกันพิจารณาไปพร้อมกัน
ด้วย ซึ่งรายละเอียดมีดังนี้

3.3.1 การจัดเวทีสาธารณะ

ผู้วิจัยได้ร่วมกับแกนนำเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงามในการจัดเวทีถอดองค์ความรู้การจัดการป่าโดยองค์กรชุมชน และศึกษาประวัติความเคลื่อนไหวภาคประชาชนจากอดีตถึงการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม วันที่ 15 มกราคม 2549 เวลา 10.00 – 17.00 น. ณ น้ำตกแม่หอม ตำบลเสริมขวา อำเภอเสริมงาม การจัดเวทีการประชุมเป็นการนั่งพูดคุยล้อมวงกันบนลานใต้ต้นไม้บริเวณทางขึ้นน้ำตกแม่หอม

ผู้ที่เข้าร่วมประชุมในครั้งนี้ประมาณ 100 คน แกนนำที่เข้าร่วมในเวทีครั้งนั้นเป็นแกนนำของหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกเครือข่ายทั้ง 25 หมู่บ้าน และแกนนำที่มาร่วมประชุมครั้งนี้จะเป็นแกนนำที่ร่วมกันก่อตั้งเครือข่ายขึ้นมา ได้แก่

- 1) นายทองเงิน ตาถาวรณ (ลุงแก้ว) ประธานเครือข่าย
- 2) นายรงค์ ดอกผู้ชาย (บ้านโป่งน้ำร้อน)
- 3) นายจันทร์ดี ใจคำฟู (บ้านแม่หอม)
- 4) นายบุญช่วย แซ่ใจ (บ้านแม่หอม)
- 5) นายอำนาจ ใจลังกา (บ้านปางหัวทุ่ง)
- 6) นางอุบล พุเทพ (บ้านนาจะลา)

ซึ่งกลุ่มบุคคลทั้ง 6 คนดังกล่าวข้างต้น เป็นแกนหลักในการตอบคำถาม ซึ่งมีนายเทพ เชียงแก้วเป็นผู้ดำเนินรายการซักถาม ในประเด็นต่างๆ เพื่อให้การอภิปรายดำเนินไปได้ด้วยความเรียบร้อย และผู้วิจัยเป็นผู้คอยกระตุ้นซักถามในประเด็นที่ยังขาดรายละเอียดไม่ชัดเจน โดยมีแกนนำของหมู่บ้านอื่นๆ ที่เป็นสมาชิกเครือข่ายร่วมรับฟัง ซักถามปัญหาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง และมีการให้ข้อมูลเสริมเพิ่มเติมในบางประเด็น นอกจากนี้ยังมีผู้ใหญ่ศักดิ์คำ ใจคำฟู ผู้ใหญ่บ้านแม่หอม และมีเจ้าหน้าที่ของ UNDP รวมถึงชาวบ้านในหมู่บ้านแม่หอม และหมู่บ้านใกล้เคียง เข้าร่วมรับฟังในการประชุมครั้งนี้ด้วย ประเด็นคำถามที่ซักถามและอภิปรายในเวทีวันที่ 15 มกราคม 2549 ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในภาคผนวก ค

3.3.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์แบบเจาะลึก กับแกนนำ บ้านโป่งน้ำร้อน บ้านแม่หอม บ้านนาจะลา และผู้ประสานงานเครือข่าย ประเด็นที่สัมภาษณ์ จะเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีสาธารณะ ซึ่งผู้วิจัยได้ทราบแล้วว่าเครือข่ายมีเงื่อนไขอะไรบ้าง มีวิธีการจัดการอย่างไร เพื่อที่จะทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนขึ้น และเป็นการตรวจสอบข้อมูลไปด้วย จึงได้มีการสอบถามกลุ่มแกนนำดังกล่าวตั้งประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในภาคผนวก ค

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์เชิงลึก หัวหน้าหน่วยงานราชการ ซึ่งได้แก่นายอำเภอเสริมงาม หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เลียง ปลัด อบต.เสริมซ้าย ป่าไม้อำเภอเสริมงาม ในประเด็นการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายฯ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่าย และผลของการจัดการดังกล่าว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ตรงกับที่ได้รับจากเอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และตรงกับการสอบถามข้อมูลจากแกนนำเครือข่ายฯ

3.3.3 การประชุมกลุ่ม

ผู้วิจัยได้จัดเวทีการประชุมกลุ่ม 5 ครั้ง คือ

- 1) กลุ่มแกนนำเครือข่ายและผู้ประสานงานเครือข่าย จำนวน 3 ครั้ง
- 2) กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้นำชุมชนในอำเภอเสริมงาม 1 ครั้ง
- 3) กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน และแกนนำเครือข่ายฯ 1 ครั้ง

ในการจัดประชุมกลุ่มแกนนำเครือข่ายและผู้ประสานงานเครือข่าย ผู้วิจัยได้จัด 3 ครั้ง สำหรับสถานที่ วัน เวลา ในการจัดประชุม ผู้วิจัยได้ปรึกษากับแกนนำเครือข่าย และผู้ประสานงานเครือข่ายว่าจะใช้วันไหนจัดประชุมกลุ่ม ซึ่งสรุปได้ว่า วันและเวลาที่เหมาะสมควรจัดประชุมกลุ่มในวันที่มีการประชุมประจำเดือนของเครือข่ายเพราะ สะดวกกว่าวันอื่น แกนนำส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญและมาเข้าร่วมประชุมกันอย่างพร้อมเพรียง นอกจากนี้การจัดประชุมกลุ่มในวันดังกล่าวจะได้ให้สมาชิกเครือข่ายท่านอื่นได้รับฟังการสนทนา ซึ่งจะทำให้เกิดการรับรู้ประสบการณ์การทำงานร่วมกันด้วย

สำหรับการจัดประชุมกลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้นำชุมชน 1 ครั้ง และจัดประชุมกลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน และแกนนำเครือข่ายฯ 1 ครั้ง ซึ่งในการจัดประชุมได้รับความอนุเคราะห์จากอำเภอเสริมงาม ในการอำนวยความสะดวกต่างๆ ทั้งการประสานผู้เข้าร่วมประชุม กำหนดวัน เวลา และใช้สถานที่ซึ่งได้ใช้ศาลาประชาคมอำเภอเสริมงามเป็นที่จัดประชุม ซึ่งรายละเอียดการประชุมกลุ่มมีดังนี้

ครั้งที่ 1 จัดประชุมกลุ่มแกนนำเครือข่ายและผู้ประสานงานเครือข่าย ในวันที่ 29 กรกฎาคม 2549 เวลา 10.00 – 12.00 น. ที่สำนักงานของเครือข่ายฯ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเสริมงาม โดยผู้ที่ร่วมในการประชุมกลุ่ม มี ดังนี้

- นางอุบล พุเทพ บ้านนาจะลา
- นายศักดิ์ ปัญญา บ้านกิว่ห้วยเบ็ก

- นายอำนาจ ใจลิงกา บ้านปงหัวทุ่ง
- นายถวิล แสงสุวรรณ บ้านปงหลวง
- นายเทพ เชียงแก้ว เป็นผู้ประสานงานเครือข่าย
- นางสาวศิริมา อินธิมา เป็นผู้ประสานงานเครือข่าย

ซึ่งการประชุมกลุ่มในครั้งนี้ นายทองเงิน ตาดาวรรณ (ลุงแก้ว) ซึ่งเป็นประธานเครือข่ายไม่ได้เข้าร่วมประชุมด้วย แต่ได้มีแกนนำดังรายชื่อข้างต้น ต่างก็เป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องการเคลื่อนไหวของเครือข่ายฯ ในแต่ละช่วงเวลาก่อนเป็นอย่างดี และผู้ประสานงานเครือข่ายโดยเฉพาะนายเทพ ได้ดูแลเป็นที่ปรึกษาให้กับเครือข่ายตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบันนี้ จึงเป็นผู้ที่มีความรู้การเคลื่อนไหว การก่อตัว เงื่อนไข แนวคิด และการจัดการของเครือข่ายเป็นอย่างดี ซึ่งการจัดประชุมกลุ่มได้จัดหลังจากการร่วมจัดเวทีสาธารณะ การไปสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องมาแล้ว ทำให้ผู้วิจัยได้รู้ว่าเงื่อนไข แนวคิด และวิธีการจัดการของเครือข่ายมีอะไรบ้าง เพื่อเป็นการศึกษาข้อมูลในรายละเอียดเพิ่มเติม และเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้ออกไปศึกษามาด้วย โดยประเด็นในการประชุมกลุ่มได้ใช้ข้อคำถามชุดเดียวกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพราะต้องการที่จะตรวจสอบข้อมูลว่าตรงกันหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอรายละเอียดไว้ในภาคผนวก ก

ครั้งที่ 2 จัดประชุมกลุ่มแกนนำเครือข่าย และผู้ประสานงานเครือข่าย ในวันที่ 28 สิงหาคม 2549 เวลา 13.00 – 16.00 น. ซึ่งในการประชุมครั้งนี้แกนนำเครือข่ายที่เข้ามาประชุมเพิ่มเติมจากครั้งที่ 1 คือ นายทองเงิน ตาดาวรรณ (ลุงแก้ว) และลุงทุน วรรณมาลา ซึ่งแกนนำทั้งสองคนนี้เป็นแกนนำรุ่นแรกที่ยกมือตั้งเครือข่ายมาเข้าร่วมประชุมครั้งนี้ด้วย ประเด็นในการประชุมกลุ่มเหมือนกับการประชุมในครั้งแรกที่จัดในวันที่ 29 กรกฎาคม 2549 เพื่อตรวจสอบข้อมูลว่าทั้ง 2 ครั้งได้ข้อมูลตรงกันหรือไม่ และข้อมูลมีความสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลจากการจัดเวทีสาธารณะ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการศึกษาจากเอกสารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือไม่

ครั้งที่ 3 จัดประชุมกลุ่มแกนนำเครือข่าย ผู้ประสานงานเครือข่าย ในวันที่ 14 มกราคม 2550 เวลา 10.00 – 12.00 น. ณ ศาลาอเนกประสงค์บ้านดงหนองจอก ตำบลเสริมซ้าย ในการประชุมครั้งนี้มีหัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริมเข้าร่วมประชุมด้วย ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอร่างผลการวิจัยทั้งหมด ซึ่งเป็นร่างแรกที่นำเสนอในที่ประชุมเครือข่ายฯ เพื่อให้ที่ประชุมช่วยกันพิจารณาความครอบคลุมของข้อมูลที่ได้ออกไปศึกษา และปรับแก้ข้อมูลให้ถูกต้องมากที่สุด รวมถึงในการนำเสนอครั้งนี้ที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาการแบ่งช่วงระยะพัฒนาการของเครือข่ายฯ และร่วมกันตั้งชื่อของแต่ละระยะของพัฒนาการเครือข่าย ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ระยะคือ 1) ระยะก่อตัว

ครั้งที่ 4 จัดประชุมกลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้นำชุมชนในอำเภอเสริมงาม ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2550 เวลา 10.00 – 12.00 น. ณ ศาลาประชาคม อำเภอเสริมงาม ผู้ร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วย ผู้ร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วย

- นายสันต์ สุวรรณเลิศ นายอำเภอเสริมงาม
- นายชวลิต ไชยวรรณ ป่าไม้อำเภอเสริมงาม
- นายอาคม บุญโนนแต่ หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม
- นายสรยุทธ ใจวัง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเสริมงาม
- นายบุญจันทร์ คำลือ ผู้ใหญ่บ้านกิ้วหัวขี้เบิก ตำบลเสริมกลาง
- นายทอง ยะลือ ผู้ใหญ่บ้านแม่ตำใต้ ตำบลทุ่งงาม
- นายจักริน แสงแก้ว ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแม่เลียง ตำบลเสริม

ในการประชุมกลุ่มครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอร่างผลการวิจัย ทั้งในเรื่องเงื่อนไข การขยายตัวของเครือข่าย แนวคิด และวิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายฯ ผลการจัดการ รวมทั้งการสนับสนุนเครือข่าย ทั้งนี้เพื่อให้ที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาความถูกต้องของข้อมูล ให้สอดคล้องกับข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งการปรึกษาหารือการดำเนินงานของเครือข่ายต่อไปในอนาคต

ครั้งที่ 5 จัดประชุมกลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน และแกนนำเครือข่าย ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2550 เวลา 13.00 – 16.00 น. ณ ศาลาประชาคม อำเภอเสริมงาม ผู้ร่วมประชุมประกอบด้วย

- นายอาคม บุญโนนแต่ หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม
- นายจักริน แสงแก้ว ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแม่เลียง ตำบลเสริม
- นายทองเงิน ตาดาวรรณ (ลุงแก้ว) ประธานเครือข่าย
- นายจันทร์ดี ดีบัติ แกนนำเครือข่ายบ้านโป่งน้ำร้อน
- นางยุพิน ยะหัวฝาย บ้านดงหนองจอก แกนนำในระยะขยายเครือข่าย
- นายอำนาจ ใจลังกา บ้านโป่งหัวทุ่ง แกนนำในระยะขยายเครือข่าย
- นายถวิล แสงสุวรรณ บ้านปงหลวง แกนนำในระยะขยายเครือข่าย
- นายทองภพ อินตะจักร บ้านแม่กุด แกนนำในระยะพัฒนาเครือข่าย

ในการประชุมกลุ่มครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอร่างผลการวิจัย ทั้งในเรื่องเงื่อนไข การขยายตัวของเครือข่าย แนวคิด และวิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายฯ ผลการจัดการ รวมทั้งการสนับสนุนเครือข่ายฯ ทั้งนี้เพื่อให้ที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาความถูกต้องของข้อมูล ให้สอดคล้องกับข้อมูลของทุกฝ่าย พร้อมทั้งการปรึกษาหารือการดำเนินงานของเครือข่ายต่อไปในอนาคตให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

3.3.4 การสังเกต

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม หรือการสังเกตภาคสนาม เป็นการสังเกตที่ผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมกระทำกิจกรรมของเครือข่าย ทำความคุ้นเคย เช่น เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆของเครือข่าย เช่น การประชุมประจำเดือน การสืบชะตาป่า การจัดอบรม ฯลฯ แล้วจดบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ และถ่ายภาพกิจกรรมต่างๆไว้ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม รวมไปถึงการสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นในสมาชิกเครือข่าย เช่น สภาพทั่วไปของชุมชน อาชีพ วิถีชีวิต สภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆของชุมชน แล้วจดบันทึก และถ่ายภาพเหตุการณ์ต่างๆไว้

3.4 การจัดการข้อมูล

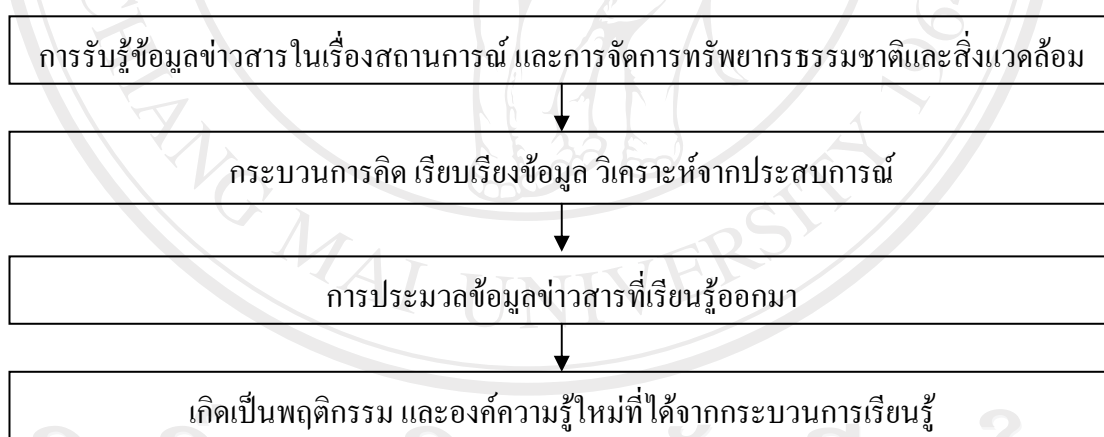
3.4.1 การรวบรวมข้อมูล รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต การจัดเวทีสาธารณะ การประชุมกลุ่ม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รวบรวมเป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบริบทต่างๆไป ได้แก่ ความเป็นอยู่ทั่วไป สภาพสังคม เศรษฐกิจ ประเพณี วัฒนธรรม สภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อำเภอเสริมงาม ซึ่งอนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์(2548)กล่าวว่า การเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพจำเป็นต้องเก็บข้อมูลรอบด้านแบบองค์รวม เพื่อทำความเข้าใจกับบริบทสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ ของเรื่องที่ทำการศึกษา แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ข้อมูลไหนที่ยังขาดอยู่ให้เก็บเพิ่มเติม

3.4..2 การตรวจสอบข้อมูล เมื่อรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาทั้งหมดแล้ว มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้นั้นถูกต้องหรือไม่ โดยตรวจสอบข้อมูลจากทั้ง 3 ด้าน บุคคล เวลา และสถานที่ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องที่สุด เช่น การใช้ถามคำถามเดียวกันในการประชุมกลุ่มในตอนเช้า กับตอนบ่าย ซึ่งเป็นข้อมูลจากกลุ่มเดียวกันเพียงแต่คนละเวลา คำตอบที่ได้ต้องเหมือนกัน และ ในการตรวจสอบข้อมูลแหล่งสถานที่ โดยการถามคำถามประชาชนเครือข่าย และแกนนำเครือข่ายใช้คำถามเดียวกับการประชุมในเวทีสาธารณะ เมื่อไปสัมภาษณ์แบบเจาะลึกที่บ้าน ซึ่งเป็นข้อมูลจากบุคคลเดียวกันเพียงแต่คนละสถานที่ คำตอบที่ได้ต้องเหมือนกัน รวมถึงกับตรวจสอบข้อมูลจากต่างบุคคล เช่นถามประชาชนเครือข่าย แกนนำสมาชิกเครือข่าย และผู้

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลจากเครื่องมือต่างๆที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต การจัดเวทีสาธารณะ การประชุมกลุ่ม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ที่ผ่านการวิเคราะห์เบื้องต้น นำมารวบรวม ตรวจสอบข้อมูล จัดกลุ่มข้อมูลเป็นกลุ่มข้อมูลบริบททั่วไป ข้อมูลในเรื่องเงื่อนไขและข้อมูลการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงามในแต่ละช่วงระยะเวลา

สำหรับข้อมูลการศึกษาแนวคิดการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมของกลุ่มบุคคลผู้ที่เป็นแกนนำเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากการกระบวนการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร จนเกิดเป็นพฤติกรรม และองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

กระบวนการคิดของกลุ่มบุคคลผู้ที่เป็นแกนนำเครือข่าย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตั้งแต่การที่รับรู้ข้อมูลข่าวสารสถานการณ์ทางด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่าย ซึ่งเป็นประสบการณ์ตรง และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากสื่อต่างๆ ซึ่งเป็นประสบการณ์ทางอ้อม แล้วเขามีความคิดอย่างไร มีการปฏิบัติเช่นไร ทำไมถึงปฏิบัติเช่นนั้นแล้ววิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรมมาแล้วว่าแนวคิดของบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายความสอดคล้องกับแนวคิดใดบ้างเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จแล้วผู้วิจัยจึงได้ประมวลออกมาเป็นแนวคิดของเครือข่าย เพื่อนำไปสรุปเป็นผลการวิจัยต่อไป

กรณีตัวอย่างของการวิเคราะห์แนวคิดของบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่าย เช่น กรณีผู้ที่เป็
แกนนำเครือข่ายได้พบว่าสภาวะแห้งแล้งในหมู่บ้าน ซึ่งเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า แหล่งน้ำตาม
ธรรมชาติแห้งขอด ปรากฏเขาหุบเขาไหล ผู้คนจึงขาดน้ำกินและสัตว์เลี้ยงล้มตายจำนวนมาก เมื่อ
วิเคราะห์จากแกนนำเครือข่ายคิดอย่างไรกับปัญหาที่เกิดขึ้น พบว่า แกนนำมีความคิดว่า ความแห้ง
แล้งเกิดขึ้นทั้งผืนป่า จึงไม่ใช่เพียงแค่สัตว์เลี้ยงเท่านั้นที่ตายลงไป สัตว์และพืชอื่นๆที่อาศัยผืนป่า
แห่งนั้นต่างได้รับผลกระทบเหมือนกันทั้งหมด แล้ววิเคราะห์ต่อว่าแกนนำมีการปฏิบัติอย่างไรเมื่อ
เกิดเหตุการณ์เช่นนั้นขึ้น ซึ่งพบว่า เป็นประสบการณ์ที่กระเทือนอารมณ์จนเป็นผลให้แกนนำ
เครือข่ายตัดสินใจเลิกอาชีพตัดไม้ขายอย่างเด็ดขาด นอกจากนั้นยังชักชวนคนในหมู่บ้านให้มา
รวมกลุ่มกันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของหมู่บ้านไว้ไม่ให้ใครลักลอบเข้าไปตัดไม้ในป่าต้นน้ำอีก เป็นการ
ป้องกันไม่ให้ป่าต้นน้ำถูกทำลายไปมากกว่านี้

จากการวิเคราะห์ที่แกนนำเครือข่ายให้ความสำคัญกับทุกชีวิตที่อยู่ในระบบนิเวศแห่งนั้น
เมื่อระบบนิเวศถูกทำลายจึงมีผลต่อการดำรงชีวิตทุกชีวิต เพราะความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
ในพื้นที่นี้ทุกชีวิตต้องอาศัยระบบนิเวศในการดำรงชีวิต ผู้วิจัยจึงประมวลได้ว่าแกนนำผู้นี้เป็นผู้ที่มี
แนวคิดในการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมสูง และสำนึกต่อประโยชน์ส่วนรวม ปฏิบัติตัวเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคม เมื่อวิเคราะห์
เชื่อมโยงกับการทำงานเป็นเครือข่าย ซึ่งพระมหาสุทิตย์ อภากาโร(2547) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบ
หนึ่งที่สำคัญของความเป็นเครือข่ายก็คือ บุคคลที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายต้องมีสำนึกต่อ
ส่วนรวม จึงจะทำให้เครือข่ายมีการจัดการที่มีประสิทธิภาพ และจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมใน
ภาพรวมได้ ซึ่งในปัจจุบันนี้แกนนำผู้นี้เป็นประธานเครือข่าย เป็นผู้นำที่มุ่งมั่นในการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำอย่างเข้มแข็ง ผู้นำของหมู่บ้านที่ไปชักชวน
หมู่บ้านอื่นให้มารวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายในการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เมื่อรวมเป็นเครือข่ายได้แล้ว ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ทำให้เครือข่ายมีการ
พัฒนาโดยตลอด จนเป็นเครือข่ายที่มีความเข้มแข็งสามารถจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้อย่าง
เป็นรูปธรรม และมีการขยายเครือข่ายจนมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น